

Rester av malt dekor i Lydvaloftet på Voss:

Vitnesbyrd om middelalderens maleteknikk

På nordportalen i andre etasje i Lydvaloftet på Voss finnes det rester av malt dekor som stilistisk er datert til rundt 1400. Foreløpige undersøkelser av disse knapt synlige dekor- og figurfragmentene har gitt oss opplysninger om middelalderens maleteknikk og materialbruk i en profan bygning.

GJENNOM Å ANALYSERE og tolke dagens fragmenter og eldre dokumentasjon kan vi få et utgangspunkt for å vurdere middelalderens maleteknikk i et større perspektiv enn bare på bakgrunn av kirkekunsten.

To-lags struktur

Restene som finnes i dag og de foreløpige undersøkelsene viser at både flatemaleri og malt treskurd i Lydvaloftet har vært utført i en enkel to-lags struktur:

1. Hvit grundering
2. Fargelag

Alle fargeblandingene er gjort på forhånd. Det er rimelig å anta at hvitt som fargelag ble utspart av grunderingslaget.

De viktigste farger har vært sort, rødt og hvitt i varierende blandingsforhold. Gult og blått finnes i små mengder i grønnlig farge. Vi skal imidlertid ikke se bort fra at dekorren opprinnelig kan ha inneholdt flere pigmenter.

Konturmaleri

Deler av flatemaleriet ser ut til å være utført som konturmaleri. Det er en klar og bevisst forskjell på

fargebruken i konturering av karnasjon (hud), hår og krans: lys grå, brun, mørk grå. Ornamentkonturer er utført i kraftig sort. Sorte konturer og røde vulster (på dørbuen) er tykke i forhold til tynne «vask» av for eksempel karnasjonskonturer i lysere farge.

Overskudd og eleganse

De foreløpige analysene antyder en bevisst og sikker bruk av tilsynelatende enkle materialer og teknikker. Dekoren er preget av overskudd og eleganse og har neppe stått tilbake for den enestående treskurden ellers i loftet.

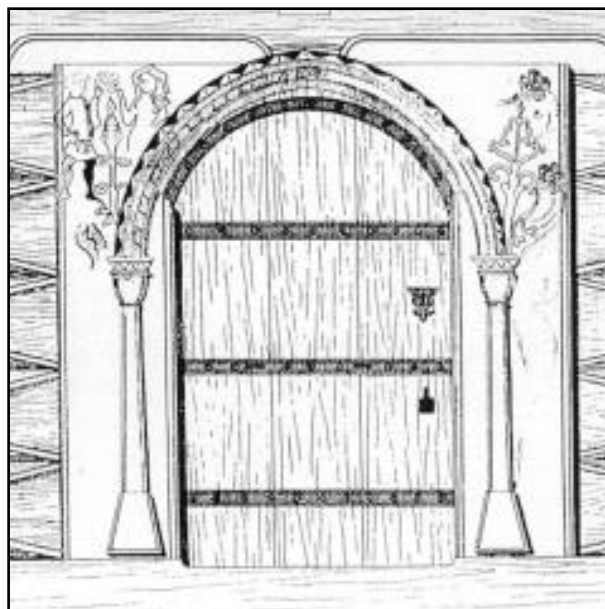
Materialbruk

Dekoren i Lydvaloftet er utført med lim som (viktigste) bindemiddel, og med et begrenset antall pigmenter, sannsynligvis i hovedsak basert på okere, rust, kalk, bein og sot og forkullet tre, og med innslag av auri-pigment og blått (knust glass?)

Tegningen viser treskurd og bemaling på portalen i andre etasje i Lydvaloftet på Voss. (Nicolaysen, 1887).

Fotografiet viser portalen slik den står i dag.

Foto: BIRGER R. LINDSTAD

LYDVALOFTET ble oppført på 1300-tallet og kommer fra ett av tre bruk under garden Lydvo på Voss. Det ble kjøpt av Fortidsminneforeningen i 1909 og flyttet lengre øst i bygda, der det står i dag. Gavlene vender fortsatt nordsør.

Loftet er i to og en halv etasje med et tømret rom i hver, og med svalgang på tre kanter i første og andre etasje. Sin nåværende utforming fikk det rundt år 1300. På 1600-tallet ble det fullstendig bygget inn slik det står i dag.

Loftet har ingen form for kunstig oppvar-

ming, og klimaforholdene i bygningen følger derfor de utvendige årstidsvariasjonene. Vinduene er sydvendt. Portalen med den malte dekoren ligger nordvendt, tett mot en åsside, og er nesten helt beskyttet mot dagslys ved svalgangen.

Flerfarget treskurd

SELVE døråpningen rammes inn av en bue som hviler på to pilastre: Buen består ytterst av to flate, profilerte ledd og innerst av to vulster. Dekoren på det ytterste leddet ser ut til å være sort med røde «bomber».

Det neste flate leddet og den innerste vulsten er ensfarget rødt. Den mellomliggende vulsten er dekorert med rute-

mønster i alternativt hvite og grønne felt. Rutekonturene er utført i sort.

Opp fra hver side av buen «gror» det en stilisert blomsterranke («geiterams»). Rankene er på samme tid ornamentale og vegetabiliske og har røde «blomsterknopper».

Pilastrene med kapiteler og baser er profilert. Et av profilene på kapitelen

har et skåret sikkakkemønster. Profilene og sikkakkemønsteret er konturert med sort. Sikkakkemønsteret er alternativt rødt og mørkt.

Resten av kapitelen kan ha hatt en sort og rød dekor på hvit bunn. Pilastre og baser har ingen andre rester av bemaling enn hvit grundering.

Bemalingsrestene i dårlig forfatning

RESTENE AV BEMALINGEN er på pryddørens beitskier, det innfelte dørøverstykket og på en overliggende veggstokk med to flate blindbuer. Dekoren er utført både som flatemaleri og som polykromering av treskurd. Flatemaleriet viser rester av en blomsterranke og et ungt par («brudeparet»).

Motiv- og fargerester

Overflaten preges først og fremst av skitt- og støvlag, og av rester av den hvite grunnfargen. Det er derfor vanskelig å identifisere de malte motivene.

Den antatte blomsterranken på høyre side av portalen er bare bevart som usammenhengende fragmenter. Det er tilsvarende lite bemaling bevart på den polykromerte treskurden, og i flere områder har det ikke vært mulig å rekonstruere eventuell polykromering.

«Brudeparet» i Lydvalloftet

Mannen er ca. 42 cm høy. Han er skjeggløs og barhodet med lyst brunlig hår.

Koften hans er nesten helt utvasket. Benklærne er tettstittende. Det ene buksebeinet er sort, det andre er rødt. På føttene har han sorte, spisse sko. Han står trekvart vendt mot kvinnen. Høyre arm hviler han på hoften (?) mens han holder i en krans (?) med løftet venstre arm sammen med kvinnen.

Kvinnen er bare fragmentarisk bevart. Hun ser ut til å være kledd i lyse klær med en form for hodelinnet/slør og ser ut til å være fremstilt frontalt (?) stående.

Malte overflater nedslitt

Alle malte overflater er generelt nedslitt og «utvasket» og nesten uten bindemiddel.

Bemalingsrestene er nærmest pulverisert og fester dårlig til underlaget. De tåler ingen fysisk berøring.

Bemalingen på kapitelen på hver side av døren og på framstikkende vulster i nedre del av buen utsettes åpenbart for så mye berøring at bemalingen og treverket er blitt fett og mørket. Disse fremstikkende områdene representerer dessverre naturlige steder å støtte seg når man skal inn gjennom døren.

Del av venstre beitski under konservering. Restene av figurmaleriet kommer tydeligere fram under opptørkingen.

Foto: ANNE SOMMER-LARSEN

Sekundære inngrep

I tillegg til naturlig aldring og nedbryting av både pigmenter og bindemidler, er det rimelig å anta at flyttingen av loftet i begynnelsen av dette århundret har tært hardt på den malte dekoren.

Det foreligger ellers ingen dokumentasjon på at dekoren har vært utsatt for sekundære inngrep tidligere.

Konservering med størlim

Konservering med størlim forsterker bindemidlet i malingen, men med tiden vil også dette limet miste sin styrke. Under gunstige vilkår vil likevel en slik konservering være holdbar i mange år. Dette forutsetter at bemalingen ikke

utsettes for unødig berøring, fuktighet eller sterkt lys. Bemalingens tilstand bør kontrolleres jevnlig. Forholdene i Lydvalloftet ligger godt til rette for videre bevaring av den malte dekoren.

Stoffet er hentet fra

NIKU Oppdragsmelding 012

Grete Gundhus:

«Lydvalloftet, Voss kommune i Hordaland. Undersøkelser og konservering av bemalt dekor fra middelalderen».